

הפסיכואנליטיקאי הצרפתי הבכיר מישל גד
וולקוביץ' גדל על סיפורי השואה של הוריו.
עד היום הוא מארגן כנסים אקדמיים בנושא,
אבל גם חי את החיים היפים, מזפזפ בין פריז,
לונדון, ניו יורק, קיסריה וצרמט. הצלחה על הספה

« סיה בן משה » צילום: רמי זרנגר

חשבו נפש

מישל גד וולקוביץ.
"הופכים את השומה
לכלי כדי להצדיק
את האנטישמיות"

יפור האהבה של מישל גר וולקוביץ' עם מדינת ישראל החל בגיל צעיר. "הורי נולדו בפולין והגיעו לצרפת בשנות השלושים לפני מלחמת העולם השנייה", מספר וולקוביץ', אחד הפסיכואנליטיקאים החשובים שעובדים כיום בצרפת. "אבי הגיע לצרפת בגיל 17, ולמרות שבא ממשפחה מאוד אורתודוקסית היה ציוני גמור. באותה תקופה זה לא היה אופייני. הוא היה בבית"ר למרות שהיה חסיד. כשהגיע לצרפת עם אחיו הם הקימו קבוצת ג'ודו והביאו מורה מפורסם מייפן. זו הייתה קבוצת הג'ודו היהודית הראשונה בצרפת". האב התגייס לצבא ונאסר משום שהיה יהודי. הוא הועבר למחנה ריכוז וברח ממנו. "הוריי העבירו לי את הכוח שבשייכות היהודית שלנו, וביגוד להורים אחרים, סיפרו לנו על המחנות בגיל צעיר יחסית".

בגיל 6 כבר הצטרף וולקוביץ' לקבוצה ציונית ובגיל 13 הגיע לישראל לראשונה בספינה כחלק מקבוצת "גלבוץ". "התחושה שלי הייתה בלתי תיאמת. מגיל צעיר דיברו איתי על ישראל אבל אני עדיין זוכר את הפעם הראשונה שראיתי אותה. היינו על משאיות בדרך לקיבוץ משמר הנגב ועצרנו בנתניה. ראיתי איש מבוגר עם שיער לבן. הוא שאל אותי 'מאיפה הוריי מגיעים?'. כבר כילד ידעתי מה זה אומר, מה משמעויותיה של השאלה הזו: מאיזה שטעטל הם באים? או מאיזה מחנה הם באים? תמיד שמעתי את השאלה 'מאיפה

אתה בא?'. זו הייתה שאלה שסימנה אותי, שאלה שסימנה את חיי, שהרשימה אותי כי התשובה עליה בלתי נגמרת".

גאה בבית בקיסריה

וולקוביץ', בן 62, מנהל את המחלקה הפסיכיאטרית לילדים ומתבגרים בבית החולים ד'אורסיי בצרפת ומלמד פסיכופתולוגיה באוניברסיטת פאריז-סוד. בעבר לימד באוניברסיטת פריז דידרו (אוניברסיטת פריז 7) והוזמן כמרצה אורח לאוניברסיטת תל אביב ולאוניברסיטת גליל באנגליה. הוא מתגורר בפריז בסמוך לפונ ג' ולא רמון הלובר ומבקר בישראל חמש פעמים בשנה, אז הוא גר בביתו שבקיסריה. הוא

נשוי לסבינה, אורתודוקסית, והשניים הורים לאיתן-דוד, בן 24, שלמד פילוסופיה פוליטית בשיקגו ועושה כיום סטאז' בפריז, ולשרון, בת 20, לומדת פסיכולוגיה בהרצליה. וולקוביץ' מעריך עם בנו את מכבי תל אביב בכדורסל ואת מנצ'סטר יונייטד בכדורגל. הוא אוהב ללכת למסעדת מלון מונטיפיורי ולמסע, וכשהוא בקיסריה הוא לקוח קבוע של "דובי" בגבעת אולגה. לחופשות משפחתיות יוצא וולקוביץ' לניו יורק, ללונדון ולצרמט, אתר הסקי הידוע שאליו נוסעת המשפחה בחורף בעקבות משפחתה השווייצרית של אשתו.

איפה אתה אוהב לאכול בפריז?

"Chez Fernand" חוב קריסטין בצד השני של פונ ג' ברובע סן ז'רמן דה פרה. בכל פעם שחברים באים מישראל אנחנו לוקחים אותם לשם. זה ביסטרו

כתב העת "שיבולת"

"רציתי להתחיל בפסיכואנליזה כדי להבין מה עבר על אנשים שחיו בשואה. להבין מאין בא ההרס אצל האדם. גם עניין האהבה עניין אותי: מה גורם לרוב האנשים לבחור להימשך לאדם שגורם להם סבל?"

פריזאי אופייני, אבל מצוין".

מהו אתר הנופש האהוב עליך בעולם?
"קיסריה. הלב שלי נמצא כאן בישראל. אני גאה בבית שלי בקיסריה ומאושר שילדיי אוהבים לחיות כאן. יש לי כאן הרבה חברים. ובכל זאת, אני אוהב לנסוע. הייתי בסין עכשיו כחלק ממשלחת פסיכואנליטיקאים. נסעתי ברחבי סין וזו הייתה תגלית".

מתפירה לאנליזה

השואה, שחוה כדור שני, חרכה בו זיכרון שנשמע באמצעות סבתו והוריו והשפיעה גם על בחירת מקצועו. "אחרי מלחמת העולם השנייה הוריי תפרו חולצות מכופתרות בכיכר וולטייר ברובע ה-11 בפריז. למדתי

לצד אבי שתפר. אמנם יש דור אחד בינינו אבל הוא היה חייט ואני פסיכואנליטיקאי".

מדוע הפכת לפסיכואנליטיקאי?

"במשפחה האשכנזית של התקופה יכר' לת להפוך או לרופא או לכנר, ומבחינתי כנר לא בא בחשבון. אז נשאר רופא. זה לא נאמר בקול רם אבל היה מובן מאליו. מגיל צעיר רציתי להפוך לפסיכואנליטיקאי. הסבתא היחידה שנשארה לי, אמה של אמי, השתגעה מדריכאון ומסבל אחרי השואה. גם אחרי השואה היא ראתה נאצים בכל מקום. אנחנו, הנכדים, ניסינו לנחם אותה. תמיד בטלויזיה בזמן משחקי כדורגל היא ראתה יהודי משחק מול אנטישמי. מובן שהיהודי היה בקבוצה של הטובים והאנטישמי בקבוצה שלא עוררנו.

"גם המבט של אבי תמיד היה במקום אחר, לדעתי בגלל המחנות. רציתי להתחיל בפסיכואנליזה כדי להבין מה עבר על אנשים שחיו בשואה, אנשים שעברו ניסיון חיים נורא כל כך. להבין מאין בא ההרס אצל האדם. גם עניין האהבה עניין אותי: מה גורם לרוב האנשים לבחור להימשך לאדם שגורם להם סבל?".

מה באמת?

"זו בעיית האידאליזציה. יש אנשים שיש להם נטייה מזוכיסטית שמביאה אותם לצפות לקבל הכל מאדם אחר, כאילו האדם הזה ימלא את כל החסרים שלהם. הם בקיבוע על אדם אחר שבו הם רואים את הגשמת כל המאווים שלהם. זו התנהגות נרקסיסטית ילדותית שמחפשת תחושת סיפוק כמו שנחווה בילדות בהקשר לאדם שמי לא את הצרכים, כמו דמות האם או דמות האב. אנשים מנסים לשחזר אהבה נוספת לגית מהילדות, אף שלעתים כלל לא חוו אותה במציאות. לעתים הם מנסים לשנות את החוויה הזו ולכן ייתקעו על אדם מסוים שהם חושבים שייסע להם בכך. רואים את זה בקרב נשים מוכות או אלכוהוליסטים".

איזה מין אנשים מגיעים לפסיכואנליזה?

"יש המון סוגי אנשים. יש גברים כמו נשים בניגוד למה שאנשים מדמינים. יש מתבגרים וילדים שבאים לפתור בעיות מאוד מגוונות, מחרדות קיומיות, דרך קשיים להרגיש את עצמך בחיים ועד אהבה

וולקוביץ. "אנשים רוצים לחיות כמו במגזינים שהם קוראים"

שלהם, השייכות שלהם, שאלות אהבה ושאלות משפחה. לא חשוב מה המצב הכי לכלי של אנשים, מה שמשנה הוא הדרך שבה הם מציגים את הדברים. עם זאת אפשר לחשוב שלאנשים מאוד עשירים יהיה קשה יותר להכיר במציאות. חייהם הכלכליים קלים יותר אבל חייהם הנפשיים אינם קלים בכלל. אפשר לחשוב על כמה כסף אבקש מאדם מאוד עשיר שבא לפסיכואנליזה. לא אבקש ממנו כסף ללא גבול משום שהוא צריך להיכנס לעולם מציאותי, והתשלום יהיה לפי המציאות שבה אנו חיים."

זה תהליך מאוד אטי. מה התועלת של פסיכואנליזה בעולם המהיר של ימינו?

"זו שאלה אמיתית ומצוינת. אנחנו חיים כיום בעולם שבו הפנטזיות הן שהכל אפי' שרי ומיירי. התחושה היא שאפשר לפתור הכל מהר, כולם רוצים זכות להכל, גם לשנות את התרבות, כמו לדוגמה חתונה בין בני אותו מין. הפסיכואנליזה היא אחד הניי' צוצות האחרונים של תרבות שמבוססת על החוק ולא על התשוקה שיוצרת את החוק. אנשים רוצים לחיות כמו במגזינים שהם קוראים והם פונים לטכניקות מיסטיות, טכניקות של תרפיות קצרות, התנהגות תיות, שמאפשרות את הפנטזיה שאפשר לטפל בבעיות בלי להתמודד עם העצמי. אבל בעומק, הפסיכואנליזה היא מצב של היות זר לעצמי. הפסיכואנליזה כביכול אינה באופנה, אבל אנחנו רואים אנשים שבאים

שים שמרוויחים טוב. אני לא רוצה שהע' לות תמנע מאנשים לחיות את חייהם. יש לי פציינטים סטורנטים מדוכאים, תקועים באהבה וחווים רגעים קשים ומגיעים לטי' פול. הם עובדים כדי לשלם עבור הטיפול, אבל מרגישים שזה רוחק אותם לעבוד ולה' תקדם בחייהם."

מה למדת במטפל על אופיים של אנשים עשירים, מהן הבעיות שמאפיינות אותם? "יש לכולם אותן בעיות. הבעיות הע' מוקות של האנשים הן אותו דבר - הוהות

שחוזרת על עצמה עם אותם כישלונות או חוסר שביעות רצון. אנשים מתחילים לשאול מדוע משהו גורם להם לחזור על טעויות כאלה. אלה אנשים שחווים את זה בחיי היומיום, בעבודה ובמשפחה."

זה תהיב מאוד יקר. האם פסיכואנליזה מתאימה רק לעשירים?

"הרבה אנליטיקאים דורשים תשלום שאפשרי עבור הפציינט. לי יש סולם תשי' לום שמתחשב בסטורנטים או במובטלים או באנשים שמרוויחים מעט אל מול אנ'

עופר ללוש. צייר פורטרט של וולקוביץ

וולקוביץ'. 'נסעתי ברחבי סין וזו הייתה תגלית'

הספרים וכתבי העת שהוא מוציא. ללוש, צייר ופסל, נולד במרוקו והגיע לישראל בגיל 20. "הפכנו מיד לחברים טובים והוא צייר את הפורטרט שלי", מספר וולקוביץ. "מדי בוקר הגעתי לסטודיו שלו והייתה לי הרגשה שמי שהוא צייר זה לא אני כי כל יום הציור השתנה. כשראי את הפורטרט הייתה לי תחושת ניתוק מעצמי. לקח זמן עד שהבנתי אותו. הוא נגע במקום הכי עמוק, הכי פרימיטיבי של האנושיות. הוא עובד על ההפך מהאנושי, על הפנימיות של האנושי. כשהממלה האיטלקית הומינה ממנו פסל כהומאז' ליהודים האיטלקים שנשפכו בשואה הוא עשה פסל של ראש בגודל 4.5 מטרים. התכתבנו בנוגע לזה. הוא לא ידע איך יוכל לעשות מונומנט ולקחת אחריות לדבר הזה. לכן עשה פנים אנושיות. מוזיאון תל אביב קיבל ממנו פסל נוסף, דומה לזה שנשלח לאיטליה, שני צב כיום ברחבה".

גם השנה מארגן וולקוביץ' כנס אקדמי בישראל, שיתקיים בחודשים הקרובים. הכנס יעסוק בשואה ובאנימיזם טישמיות החדשה כאסלמופוביה. "בריון המתקיים היום על השואה לא מתייחסים לשאלת האנטישמיות ולשאלת האחריות של התרבות האירופאית. זו סטייה של זי" כרון השואה. הופכים את השואה לכלי כרי להצדיק את האנטישמיות האקטואלית ומ" עבירים את הכעס כלפי ישראל. מחליפים את הנאצים בישראלים ואת היהודים בפל" סטינים. מחזירים את האנטישמיות הנוצרית ליהודים ויוצרים את ישו החדש".

מדוע בחרת דווקא בשם "שמטעס"? "משום שזה סימן עבדנו את היהודים הפולנים הפשוטים. זה סימן את היהודים במ" חנות שהיו כמו מריונטות, ובכך המילה 'שמ' טעס' מסמלת את ההכחדה ואת הסכל. אבל אחרי מלחמת העולם השנייה שמטעס הפך לעיסוק עבור היהודים כי הם עבדו עם בדים, עם בגדים, וכך המילה 'שמטעס' מסמלת גם את ההתפתחות של היהודים, מאובייקטים למי שעוסקים באובייקטים. בתהליך הזה היהודים תפסו את מקומם בעולם כעם".

הכנס הצליח באופן מפתיע ובעקבותיו

"לא חשוב מה המצב הכלכלי של אנשים, מה שמשנה הוא הדרך שבה הם מציגים את הדברים. עם זאת אפשר לחשוב שלאנשים מאוד עשירים יהיה קשה יותר להכיר במציאות. חייהם הכלכליים קלים יותר אבל חייהם הנפשיים אינם קלים בכלל"

יום וולקוביץ' הקמת כתב עת צרפתי מצליח בשם "שיבולת" וכן כנסים נוספים, חלקם בישראל. באחד הכנסים בארץ פגש וול" קוביץ' את פרופ' דוד מנדלסון, מי שהקים את החוג לצרפתית של אוניברסיטת תל אביב ועמד בראשו ובראש החוג לצרפתית במכללת בית ברל. מנדלסון הכיר לוולקוביץ' ביץ' דמויות מפתח ישראליות, ביניהן את האמן עופר ללוש, שיצירותיו נגעו ללבו של וולקוביץ' וחלקן נבחר להתנוסס על גבי

היום לפסיכואנליזה אחרי שניסו את כל שאר הטכניקות שלא עזרו להם כי הן קצ" רות מועד ולא טיפלו בשורש הבעיה".

מאובייקט לסובייקט

מאז גיל 13 חזר וולקוביץ' לקיבוץ ביי" שראל פעמים רבות וכבוגר הגיע לארץ כמתנדב בצה"ל. כשחזר לצרפת חווה שי" נוי אדיר ביחס של הצרפתים לישראל. "כל המחשבה האינטלקטואלית אחרי 1967 הש" תנתה. תחושת האשמה המסוימת שהייתה לצרפתים על השואה, שחשמה את האנטיש" מיות, השתחררה אחרי ניצחון ישראל. האנטישמיות חזרה. ראו את זה במחשבה הפולי" טית והאינטלקטואלית. העי" תונות שיהקה תפקיד חשוב וסיפקה דיווחים לא אמינים נגד ישראל".

לתחושתו של וולקוביץ', הרתיעה הצרפתית מיש" ראל התעצמה בשנת 2000. "הייתה האינתיפאדה ובצר" פת התחולל גל אנטישמיות אדיר. היה חרם על ישראל והרגשתי שאי אפשר לנשום. אין אוויר". האקלים הצרפתי

הזה יצר אצל וולקוביץ' את הרצון לשנות ולהשפיע. הוא הפך לרמות אינטלקטואלית מובילה בצרפת בעקבות הפעילות שלו בח" ברה הצרפתית לטובת ישראל והיהדות. "זה התחיל בקטן עם כמה קולגות באוניברסיטה. רצינו להגיב בהומור והכרזנו על כנס אינט" לקטואלי בשם 'שמטעס, הזיכרון של הובל'. אמרנו שננסה לשרוד בסביבה הנוראה הזו דרך עבודה של תרבות. כינסנו אינטלק" טואלים צרפתים וישראלים".